

5. Створення стартових умов свідомого життєвого самовизначення учня: наслідки експериментальної роботи СЗОШ №17 "Вибір" м. Кременчука. — Полтава: ПОІППО, 2003. — 80 с.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: БАЗОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

**Ірина Сердюк
Любов Кравченко**

Версію кредитно-модульної системи, яку планується впровадити в практику в Україні у процесі нинішнього етапу реформи, побудовано на засадах Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS). Як уже зазначалось, ця система сьогодні запроваджується на інституціональному, регіональному, національному та загальноєвропейському рівнях і є однією з ключових вимог Болонської декларації 1999 року. Тому впровадження ECTS у практику вітчизняної вищої школи найближчими роками виглядає невідворотною подією з відповідним шлейфом зрозумілих потрясінь та організаційно-методичних клопотів. Очевидно, що перші з них будуть пов'язані із входженням у наше повсякденне професійне життя нової «болонської» термінології. Тому наведемо визначення для деяких нових термінів такого типу:

- кредитно-модульною системою організації навчального процесу (КМСОНП) називають модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульно-рейтингових технологій навчання із системою спеціальних залікових освітніх одиниць (залікових кредитів);

- модульно-рейтинговими називають навчальні технології, характерною ознакою яких є застосування нагромаджувальних систем оцінювання знань студентів та розбиття навчального матеріалу на модулі;

- заліковий кредит — це одиниця вимірювання навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів або блока змістовних модулів;

- модуль — це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу;

- змістовий модуль — це система навчальних елементів, поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові [4, 5].

Характеризуючи кредитно-модульну систему організації навчального процесу в цілому, можна сказати таке:

1. Головною метою її впровадження є передусім підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

2. Основні завдання КМСОНП:

- адаптація ідей кредитно-трансферної та акумулювальної системи (ECTS) до системи вищої освіти України з метою забезпечення підвищення ступеня мобільності студентів у процесі навчання та гнучкості підготовки фахівців з огляду на швидку зміну загальної ситуації на національному та міжнародному ринках праці;

- забезпечення можливості навчання студента за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, яку слід формувати з урахуванням як вимог замовників, так і особистих побажань студента;

Didascal

- додаткового стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти;

- унормування порядку надання можливостей студентів для отримання професійних кваліфікацій, що більш адекватно відповідають поточним вимогам ринку праці [3].

Особливостями організації навчального процесу за кредитно-модульною системою є те, що зміст навчальних дисциплін поділяється на змістові модулі (2 — 4 за семестр). Змістовий модуль (розділ чи підрозділ) навчальної дисципліни містить окремі теми аудиторної і самостійної роботи студента — навчальні елементи (мікромодулі). Рівень освоєння студентом кожного змістового модуля оцінюється з використанням рейтингової системи оцінювання знань.

Загальна оцінка студента за навчальний модуль визначається як підсумкова за всіма складовими навчання в межах модуля. Коли йдеться про курс математики, вона містить (за спеціальною системою підрахунку) поточні (мікромодульні) та модульні оцінки за теоретичний матеріал, практичні завдання (тобто, за вміння розв'язувати задачі). При цьому однаковою мірою враховуються результати як аудиторної, так і самостійної роботи.

Підсумкова (результуюча) оцінка засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни може визначатись без проведення семестрового екзамену (заліку) як інтегральна (рейтингова) оцінка за всіма змістовими модулями. При цьому студент, який набрав протягом семестру необхідну кількість балів, має змогу:

- не складати іспиту (заліку) й отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку за здобутим рейтингом;

- складати іспит (залік) з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною;

- ліквідувати академічну різницю навчальних обсягів, пов'язану з переходом на інший напрям підготовки чи до іншого вищого навчального закладу;

- поглиблено додатково вивчати окремі розділи (теми) навчальних дисциплін, окремі навчальні дисципліни, які формують кваліфікацію, що відповідає сучасним вимогам ринку праці;

- використати час, відведений графіком навчального процесу на екзаменаційну сесію, за своїми особистими планами [2, 5].

Важливим у застосуванні модульно-рейтингової технології є те, що студент, який набрав протягом семестру менш як необхідну кількість балів, зобов'язаний складати іспит (залік). При цьому він допускається до його складання лише тоді, коли попередньо виконав увесь обов'язковий перелік завдань, передбачених навчальним графіком з даної дисципліни (розрахунково-графічні роботи, індивідуальні завдання, курсові проекти тощо).

Таким чином, державною програмою проведення педагогічного експерименту щодо впровадження КМСОНП у вищих навчальних закладах України передбачено:

1. Відхід від традиційної схеми «навчальний семестр, навчальний рік, навчальний курс».

2. Раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на модулі і помодульна перевірка якості засвоєння теоретичного матеріалу.

3. Поточне оцінювання знань студента у процесі перевірки його підготовленості до даного практичного заняття тощо.

4. Використання більш широкої і детальної шкали оцінювання знань.

5. Вирішального впливу суми рейтингових балів, одержаних студентом протягом семестру при поточному (мікромодульному) та помодульному контролях, на підсумкову (результуючу) оцінку з навчальної дисципліни.

6. Стимулювання систематичної самостійної роботи студентів протягом усього семестру.

7. Підвищення рівня об'єктивності оцінювання знань студентів.

8. Підсилення здорової конкуренції в навчанні.

9. Виявлення та розвиток творчих здібностей студента [2, 3].

При впровадженні КМСОНП вищий навчальний заклад повинен мати такі основні елементи ECTS:

- інформаційний пакет, що містить загальну інформацію про університет, а також назви напрямів, спеціальностей, спеціалізацій спеціальностей, анотації (змістові модулі) із зазначенням обов'язкових курсів та курсів за вибором, методики і технології викладання, залікові кредити, форми та умови проведення контрольних заходів, система оцінювання якості освіти тощо;

- договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом (напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень, порядок і джерела фінансування, порядок розрахунків);

- академічна довідка оцінювання знань, що засвідчує досягнення студента в системі кредитів і за шкалою успішності на національному рівні та за системою ECTS [3]

Індивідуальний навчальний план студента складається на підставі переліку змістових модулів (блоків змістових модулів навчальних дисциплін), сформованих на основі освітньо-професійної програми підготовки і структурно-логічної схеми підготовки фахівців. Навчальна дисципліна формується як система змістових модулів, передбачених для засвоєння студентом, що їх об'єднано в блоки-розділи навчальної дисципліни.

Індивідуальний навчальний план студента реалізується протягом часу, який не перевищує граничного терміну навчання. Нормативний термін навчання визначається на підставі галузевих стандартів вищої освіти. Граничний термін може перевищувати нормативний на 1 рік. Різниця між граничним і нормативним термінами не фінансується з державного бюджету.

Індивідуальний навчальний план студента охоплює нормативні та вибіркові змістові модулі, що можуть поєднуватися в певні навчальні дисципліни. Нормативні змістові модулі необхідні для виконання вимог нормативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики. Вибіркові змістові модулі забезпечують підготовку до виконання вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, зокрема стосовно відповідності обсягу підготовки, передбаченому нормативним терміном навчання. Вони дають змогу здійснювати підготовку за спеціалізацією певної спеціальності та сприяють академічній мобільності і поглибленій підготовці в напрямках, зазначених характером майбутньої діяльності. Сукупність нормативних змістових модулів визначає нормативну (обов'язкову) складову індивідуального навчального плану студента.

Змістові модулі соціально-гуманітарних та фундаментальних нормативних навчальних дисциплін на споріднених напрямках мають бути уніфікованими в установленому порядку.

Індивідуальний навчальний план студента за певним напрямом формується особисто студентом під керівництвом куратора в КМСОНП.

При формуванні індивідуального навчального плану студента на наступний навчальний рік враховується фактичне виконання ним індивідуальних навчальних планів поточного і попередніх навчальних років.

Формування індивідуального навчального плану за певним напрямом передбачає можливість індивідуального вибору додаткових змістових модулів (дисциплін) з дотриманням послідовності їх вивчення відповідно до структурно-

Didascal

логічної схеми підготовки фахівців. При цьому сума обсягів обов'язкових та вибіркових змістових модулів, передбачених для вивчення протягом навчального року, має становити не більш як 44 кредити (не менш як 60 залікових кредитів).

Спорідненість напрямів підготовки визначається спільністю переліку змістових модулів, які належать нормативній складовій індивідуального навчального плану студента цих напрямів підготовки, коли різниця між обсягами необхідних змістових модулів може бути засвоєна ним у межах граничного терміну підготовки.

Зарахування змістових модулів (дисциплін), включених до індивідуального навчального плану, здійснюється за результатами певного виду контролю якості освіти студента протягом навчального року, як правило, без організації екзаменаційних сесій.

Система оцінювання якості освіти студента (зарахування залікових кредитів) має бути стандартизованою та формалізованою.

Форми організації навчального процесу в умовах КМСОНП типові для вітчизняної вищої школи: лекційні, практичні, семінарські, лабораторні та індивідуальні заняття, усі види практик та консультацій, виконання самостійних завдань студентів, інші форми і види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів.

Організаційно-методичне забезпечення КМСОНП передбачає використання всіх документів, регламентованих чинною нормативною базою щодо вищої освіти, адаптованих і доповнених з урахуванням особливостей цієї системи.

Контроль успішності студента здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються вищим навчальним закладом. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, використовуваної у вищому навчальному закладі, реєструються в належний спосіб з обов'язковим зведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Державна атестація студентів проводиться відповідно до чинної нормативної бази. Студенти, які мають підсумковий рейтинг з дисципліни на рівні 82 — 100 балів, тобто оцінку «відмінно» або «добре», звільняються від складання іспиту (диференційованого заліку) під час екзаменаційної сесії (за їхнім бажанням). У протилежному разі до екзаменаційної відомості виставляється оцінка, визначена за урахуванням підсумків складання іспиту (диференційованого заліку) та рейтингової оцінки за семестр.

Очікуються такі наслідки від практичного впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу:

- інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців;
- підвищення рівня систематичності засвоєння студентами навчального матеріалу;
- підсилення зворотного зв'язку на визначених етапах навчання;
- поліпшення системи контролю і, як наслідок, можливість адекватнішого коригування навчально-виховного процесу;
- підвищення мотивації учасників навчально-виховного процесу та зменшення пропусків навчальних занять;
- більш рівномірне психологічне навантаження студентів протягом семестру;
- підвищення відповідальності студентів за результатами навчальної діяльності;
- більш повне забезпечення потреб особи у виборі освітнього рівня та кваліфікації;
- підвищення рівня адаптації особи до зміни вимог ринку праці;
- скорочення непродуктивної частини загального навчального часу (зокрема, за рахунок ліквідації екзаменаційних сесій);
- скорочення непродуктивної частини загального навчального часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. — К.: ІВЦ вид-ва «Політехніка», 2003. — 200 с.
2. Кремень В.Г., Степко М.Ф. та ін. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003—2004 рр.). — Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. Гнатюка, 2004. — 204 с.
3. Наказ міністра освіти і науки України № 49 від 23.01.2004 р. «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004—2005 роки».
4. Третьяков П.И., Сенковский И.Б. Технология модульного обучения в школе. / Под ред. П.И. Третьякова. — М.: Новая школа, 1997 — 352 с.
5. Фурман А., Гуменюк О. Модульно-розвивальне навчання: передумови, новації, впровадження // Освіта і управління. — 1997. - №4. — С. 94-124.

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Володимир Погребняк

Ключові слова: соціальне, громадянське і полікультурне виховання, поліетнічність, мультикультуралізм, толерантність.

У контексті інтеграційних процесів прагнення України як незалежної держави посісти належне місце серед країн європейського й світового співтовариства ставить принципово нові завдання перед системою вітчизняної освіти. У зв'язку із цим неспростовним є те значення, якого набуває *соціальне виховання* для адекватного усвідомлення національної приналежності, формування громадянської свідомості й прагнення до мирного співіснування й міжнародного співробітництва.

Сучасні умови й труднощі життя в Україні якнайкраще ілюструють прогалини й недоліки в цій галузі: неспроможність установити задовільні зв'язки й відносини в міжнародній дипломатії й торгівлі, вирішенні питань національних меншин, міжособистісних стосунків у всіх сферах життя, посилення гарантій безпеки без обмеження особистої свободи.

У світлі згаданих питань окреслюються *два найсуттєвіші напрями соціального виховання*: (1) розвиток відповідального громадянського самоусвідомлення (*громадянське виховання*) і (2) виховання прагнення до міжнародного співробітництва й мирного співіснування (*полікультурне виховання*) [1]. Отже, *соціальне виховання* не може сприйматися відокремлено як від національних суспільних процесів політичного, культурного, економічного життя, так і від набутого світовим співтовариством досвіду. Важливим є дослідження й узагальнення надбань різних світових освітніх систем у галузі соціального виховання, особливо під час переходу пострадянського суспільства від тоталітаризму на шлях демократичного розвитку в європейському співтоваристві.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми й недостатнє використання світового досвіду соціального виховання у практиці вітчизняних навчально-виховних закладів визначили мету пропонованої статті: *з'ясування й висвітлення передумов становлення й розвитку полікультурного виховання у зарубіжній педагогіці для*